

תְּפִלַּת הַשְּׁחַר, עַד הַצֹּצוֹת.
 רַבֵּי יְהוּדָה אוֹמֵר, עַד אֲרָבַע שָׁעוֹת.
 תְּפִלַּת הַמְּנַחָה עַד הָעֶרֶב.
 רַבֵּי יְהוּדָה אוֹמֵר, עַד פְּלֶג הַמְּנַחָה.
 תְּפִלַּת הָעֶרֶב אֵין לָהּ קָבַע.
 וְשָׁל מוֹסְפֵין כָּל הַיּוֹם.
 רַבֵּי יְהוּדָה אוֹמֵר, עַד שְׁבַע שָׁעוֹת.

ברכות ד, א

תפלת הערב אין לה קבע.
 מאי אין לה קבע?
 אילימא דאי בעי מצלי כוליה ליליא –
 ליתני תפלת הערב כל הלילה! אלא מאי אין לה קבע?
 כמאן דאמר: תפלת ערבית רשות.
 דאמר רב יהודה אמר שמואל: תפלת ערבית, רבן גמליאל אומר: חובה, רבי יהושע
 אומר: רשות.

בבלי, ברכות כז ע"ב

הפסקה של המשנה העוסקת בתפילת ערבית שונה מהפסקאות העוסקות בשלוש התפילות האחרות. בכל שאר התפילות רבי יהודה חולק על הזמן שקבע תנא קמא ואילו על זמן תפילת ערבית לא מובא כל ויכוח. יתר על כן, בתפילות אחרות מוגדר לתפילה זמן מסוים ואילו בתפילת ערבית, כפי שהבבלי מציין, אין הגדרת זמן, והמשנה מסתפקת בביטוי "אין לה קבע".

המילה "קבע" מופיעה בפרקנו פעמיים. בדבריו של רבי אליעזר הגדול היא מופיעה במשמעות שלילית "העושה תפילתו קבע אין תפילתו תחנונים". מכך אפשר להסיק ש"אין לה קבע" אינה רק "קולא" הנוגעת לזמן תפילת ערבית, אלא שהיעדר הקביעות משקף גם ערך רוחני חיובי המאפשר תפילה של תחנונים.¹⁰ לפי הגר"א¹¹ "אין לה קבע" משמעו ש"אין לה זמן לעצמה" ולכן אפשר להתפלל אותה כל זמן שאין תפילה אחרת, כלומר זמנה של תפילת ערבית החל מסוף זמן מנחה ועד תחילת זמן שחרית.¹²

אם כן, כבר המשנה הראשונה של הפרק מלמדת אותנו שישנם שני סוגי תפילות: (א) התפילות הקבועות, שחרית ומנחה, אשר מעוצבות על פי עבודת התמיד של בית המקדש החרב ואשר האדם מתפלל אותן מתוך מחויבות ובזמנים קבועים, "את הכבש האחד תעשה בבוקר ואת הכבש השני תעשה בין הערביים" (במדבר כח, ד). (ב) התפילה הזורמת, תפילת ערבית, אשר באה מתוך דחף ורצון פנימיים ואשר אין לה זמן מוגדר, ולדעת ר' יהושע היא אף נאמרת מבחירה.